

A könyvtár szerepe a behálózott társadalomban – versengés vagy visszahúzódás?

Ahogy 15 millió éve a dinoszauruszok, a mai információsztárszolgáltató intézmények is jelentős kihívás előtt állnak: az óriási technológiai verseny és a felhasználói elvárások nagymértékű növekedése a hulló-emplős evolúciós harchoz hasonló helyzetet teremt a bibliotékák számára. A könyvtári rendszerben így a következő négy szempontnak mielőbb érvényesülnie kell:

- fokozott együttműködés,
- közösségi és partnerprogramok fejlesztése,
- a tanulás segítése,
- a tudáshoz való hozzáférés megteremtése.

Az új technológiák alkalmazásával, találmány könyvtárirányítással, illetve ezek együttes kombinációjával a könyvtárak magabiztosan tekinthetnek az elkövetkezendő évek elé.

Fontos irányzatok – párhuzam a versenyszférával

A könyvtári szolgáltatások átalakítása során érdemes figyelembe venni a technológiai tanácsadó véleményét (esetünkben a *Sirsi* elnevezésű vállalat példáján), hiszen olyan változásokról van szó, amelyek döntően befolyásolhatják mind a vállalatok, mind a könyvtárak életét. A szakemberek a *Sirsi* cég átalakításánál három nagyobb irányzatot jeleztek előre.

1. A hálózati társadalom kibontakozása

A jelenlegi technológiák továbbfejlődése és a készülékek integrálódása egyre szorosabbá teszik a társadalom behálózottságát. Ennek következtében a fizikai hely jelentősége gyakorlatilag nullára redukálódik a munkavégzés, a szórakozás stb. szempontjából. Ezzel együtt egyre általánosabbá válik a személyes profilok használata (amely megköveteli a fejlett adatvédelmet, titkosítást), ugyanakkor elöntéssel fenyeget az ártalmas tartalmak

(spam, vírus stb.) áradata is. A könyvtáraknak ezek között kell megteremteniük az egyensúlyt.

2. Az intelligens berendezések elterjedése

Az egyre több funkciót kielégítő informatikai és telekommunikációs eszközök nemcsak a költségeket csökkentik jelentősen, de a vagyonvédelemben is fontos szerepet játszhatnak (pl. vezeték nélküli chip – RFID). Sőt, átalakítják a fizikai tereket, így a helykihasználás tekintetében új lehetőségek nyílnak a könyvtárakban: testre szabhatók az intézmény épületének termei (pl. ahol egyik nap oktatást tartunk, ott másnap konferenciát rendezhetünk).

3. Az intelligens munkahelyek kialakulása

A már említett intelligens eszközöknek – amelyek például szinte nullára csökkenthetik a kommunikációs költségeket – köszönhetően a munkahelyek is átalakulnak. A számtalan lehetőség közül talán leginkább az internetes protokoll alapú hangátvitelt (VOIP) érdemes megemlíteni.

A legkorszerűbb technológiák

Bluetooth, MEMS, valós idejű adatbankok, Grid, Linux, WLAN-ok, okos telefonok, CRM, portálok, iSCSI SAN-ok, IP telefonok, BAM, SMS, SCM... Lehetetlen felsorolni az összes modern technológiát. Ezek közül néhánynak hosszabb időre van szüksége a széles körű elterjedéshez, viszont több már manapság is hétköznapiak számát:

- SMS-küldés vállalati szinten;
- RFID tagek (rádióhullámok általi azonosítás);
- OpenURL (Z39.XX) keresési szabvány használata;
- távoktatás (e-learning);
- webes szolgáltatások;
- adatgyűjtő és -elemző szabványok használata;

- központi személyi nyilvántartás;
- kontextuskezelő rendszerek és együttműködő eszközök;
- többnyelvű rendszerek;
- vezetéknélküliség.

Lehetőségek

Minden a felhasználó körül forog, vagy általa bukik el. Gondoljuk meg, milyen sokféle technológia segíti a felhasználót a hozzáférésben, mind intellektuálisan, mind fizikailag. Az intellektuális szint fejleszthető, ha a felhasználó maga bonthatja le a tanulás és információszerzés korlátait, nehézségeit. Nehézségek egyaránt léteznek fizikai és virtuális szinten is – például egy számítógép vagy egy speciális böngésző hiánya komoly gondokat tud okozni a virtuális világban. A következő öt szempont figyelembevételével jelentősen könnyítheti a felhasználó munkavégzését:

• **Információ a forrásokról**

A felhasználók egyszerűen nem tudják, milyen források állnak rendelkezésükre. A helyzetet csak bonyolítják a könyvtári szakzsargonban terjedő különböző elnevezések. (Például az *Electric Library* a villanszerelőknek szól?) Fontos ezek átláthatóságának megteremtése, ami a könyvtárak mint forrásközpontok feladata.

• **Az OpenURL feloldások**

Az egyszerű eljárás a felhasználót a számára szükséges információval kapcsolja össze. Amellett, hogy időt takarít meg, extra lehetőséget ad minél szélesebb és mélyebb információgyűjtésre, mivel egy kattintással olyan ugrópontot generál, amelyet aztán számtalan adatbázis felé küld tovább.

• **A föderatív személyiségkezelés**

Rengeteg azonosítási eljárás nehezíti meg az információszerzést (IP-korlátozás, jelszavak stb.), melyeket meg kell szüntetni, hogy helyükbe egységes személyiségkezelés kerüljön.

• **Az interfész**

Sajnos, nincs egységes információszerzési felület, így a tanulás különböző eljárások keverékét eredményezi. Ez egyrészt gazdag kultúrát, ugyanakkor versengést is jelent. E téren is egyszerűsítésre van szükség.

• **Egyebek**

- A szükséges elektronikus források megszerzése, és ezek integrálása az oktatásba, a könyvtárakba és a tanulásba.
- Minden otthonból, kollégiumból, osztályteremből és könyvtárból megteremteni a hozzáférést.
- Az OPAC-ok kiegészítése „Amazonagoogle” típusú tartalommal (könyvborítók, ugrópontok, webliográfiák stb.).

Ez az öt lehetőség még korántsem elég, de jó kezdet egy fejlett infrastruktúra kiépítéséhez. A többi a kulturális nevelésen is múlik.

Konklúzió – a vízió felülbírálnak

William Gibson jegyezte meg, hogy a jövő már majdnem itt van, csak még nem lett „kiosztva”, és ennél fogva nem is lehetne igazabb. Állandó versenyünk közepette álljon itt egyfajta jövőkép a 21. század könyvtárainról: *A legfontosabb hely lesz gyerekeknek, szülőknek, tanulóknak, szakembereknek, vezetőknek és minden információt keresőknek, aki tudást akar megszerezni.* A könyvtáraknak ezért erős vállalkozói szervezetet kell létrehozniuk, amelynek elismert tekintélye van a minőségi információ szétsugárzása felett.

/SOMMERS, Patrick C.: The role of the library in a wired society – compete or withdraw: a business perspective. = The Electronic Library, 23. köt. 2. sz. 2005. p. 157–167./

(Takács Dániel)